

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Väst, arresten Göteborg, den 3–4 februari 2016

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Cecilia Renfors genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredragandena Ellen Ringqvist, Lars Olsson och Elisabeth Sjöblom (protokollförare) samt sekreteraren Anneliese Fältström, den 3–4 februari 2016 en förannämld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Väst, arresten Göteborg.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av arrestföreståndaren Christian Brattgård och chef grupp för personintaget Peter Hedberg. Därefter förevisades arrestlokalen och JO:s medarbetare samtalade med personal. En översiktlig granskning skedde av omhändertagande- och arrestantblad, tillsynsblad samt polisregion Västs lokala blankett Avvisitering och tillfälliga blankett för säkerhetsbedömning i arrest. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med Christian Brattgård, som deltog via högtalartelefon, och Peter Hedberg.

Parallellt med inspektionen av arresten Göteborg genomfördes på uppdrag av chefsJO Elisabet Fura en inspektion av Kriminalvården, häktet Göteborg (dnr 389-2016). Inspektionen var inriktad på situationen för anhållna i häktet. JO:s medarbetare samtalade med fyra anhållna bl.a. om förfarandet när de togs in i arresten.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat-verksamheten). Denna verksamhet har under 2016 ett fokus på information om rättigheter till frihetsberövade.

Uttalande av JO med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Cecilia Renfors.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation

Arresten togs i drift den 15 februari 2015 och har 29 tillnyktringsceller, 3 anhållningsceller och 4 väntarresten. Den ligger i Rättscentrum i centrala Göteborg. Där finns även Kriminalvården, Åklagarmyndigheten och Göteborgs tingsrätt. Polismyndigheten och Kriminalvården har i en överenskommelse bestämt att Polismyndigheten ansvarar för gripna och omhändertagna och Kriminalvården för anhållna (dnr AD-014-6353/13). Häktet Göteborg ska tillhandahålla 30 platser för anhållna. De anhållna placeras i häktets anhållningsavdelning men kan även vid platsbrist placeras i arresten. Kriminalvården har tillsynsansvaret för anhållna som är placerade i arresten.

Årligen tas cirka 12 000 frihetsberövade in i arresten varav hälften är personer som är omhändertagna med stöd av lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB).

Bemanning och kompetens

I arresten tjänstgör tolv poliser som förundersökningsledare. De har bl.a. till uppgift att göra förmansprövning och ansvarar för det löpande arbetet i arresten. Majoriteten av förundersökningsledarna har tjänstgjort som arbetsledare i den tidigare arresten i Mölndal och har genomgått en särskild utbildning för funktionen. En förundersökningsledarutbildning pågår för de befattningshavare som ännu inte har utbildning till inre befäl. Förutom förundersökningsledarna finns det ytterligare ett antal inre befäl och stationsbefäl som har delegation att göra förmansprövning.

Arresten är bemannad dygnet runt av arrestvakter. Totalt 62 arrestvakter tjänstgör i arresten fördelade på sex turlag. Arrestvakterna är obeväpnade men bär larm och fängsel. I samband med transportuppdrag bär de batong. Ensamarbete får enligt den lokala arbetsrutinen för arresten inte förekomma.

Polismyndigheten har bestämt att en central utbildning ska hållas regelbundet för all nyanställd arrestpersonal inom myndigheten. Arrestföreståndaren hade vid tidpunkten för inspektionen ingen information om när den utbildningen ska inledas.

Samtliga arrestvakter har sedan tidigare genomgått en fyra veckor lång lokal utbildning som bl.a. omfattar relevant lagstiftning och sjukvård. Regionen kommer att hålla en ny utbildningsomgång våren 2016 för nya arrestvakter. Den utbildningen är på fyra veckor och riktar sig till nyanställd personal.

I arresten tjänstgör även ett 60-tal förtroendevalda, politiskt tillsatta medborgarvittnen. De tjänstgör en åt gången och kan finnas på plats i arresten dygnet runt och t.ex. närvara vid en avvisitering eller ett förhör.

Celler, materiella förhållande m.m.

Celler

Arrestens celler finns längs två korridorer och samtliga väntarresterna är placerade mitt emot övervakningscentralen. Arrestkorridorerna och väntarresterna är kameraövervakade. Monitörer finns i övervakningscentralen som alltid är bemannad.

Anhållningscellerna är standardutrustade och har ett fönster med persienner som den intagne inte kan reglera själv. Tillnyktringscellerna har en galonmadrass på golvet och vattenautomat. Gripna placeras företrädesvis i anhållningscell men kan även placeras i tillnyktringscell. Cellerna, toalett och duschutrymmena gav ett städat och välvårdat intryck.

Väntarresterna

Väntarresterna har en golvyta på drygt fem kvadratmeter med väggfast bänk och saknar fönster. Dörren har ett större glasparti av mörktonat säkerhetsglas och går att låsa. När en frihetsberövad placerats i väntarrest är dörren normalt olåst och bevakningen sker från korridoren. Dörren kan låsas vid behov efter beslut av förundersökningsledaren.

Dubbelbeläggning eller mer av celler och väntarresterna

Dubbelbeläggning av celler förekommer inte. Det är ovanligt med dubbelbeläggning eller mer av väntarresterna men det kan förekomma, t.ex. i samband med större idrottsevenemang.

LVM/LVU-rum

I anslutning till arresten finns två rum avsedda för tillfällig placering av personer som omhändertagits enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Även ungdomar som omhändertagits med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan placeras här i avvaktan på transport till ett LVU-hem. Det ena rummet är möblerat med två sängar medan det andra rummet har en galonmadrass på golvet. Dörren till rummen hålls olåsta och den intagne bevakas från korridoren. Förundersökningsledaren avgör om det ska vara en eller flera arrestvakter som sköter bevakningen. I undantagsfall kan en LVM-omhändertagen placeras i cell efter beslut av polischef i beredskap.

Enligt personalen är det ovanligt att de två rummen används. Ungdomar som omhändertagits med stöd av LVU tas normalt inte in i arresten utan får vänta under bevakning i ett förhørsrum. Personer som är omhändertagna enligt LVM förs enligt arrestföreståndaren oftast direkt till tillnyktringsenheten (TNE) som drivs av Göteborgs stad.

Vid granskningen av handlingar noterades ett fall från november 2015 där en LVM-omhändertagen varit placerad i cell under en natt inför transport till ett LVM-hem.

Ankomsten till arresten

Förmansprövning och avvisitering

Personintaget har sex kameraövervakade avvisiteringsrum där förmansprövning och inskrivning sker. Avvisitering görs av arrestvakterna tillsammans med ingripande polispatrull. Frihetsberövade kvinnor avvisiteras alltid av kvinnlig personal.

Förmansprövningen görs av förundersökningsledaren på plats i avvisiteringsrummet. Förmansprövning på distans förekommer inte.

Inskrivning och säkerhetsbedömning

Enligt Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrestar ska en säkerhetsbedömning ske av varje person som tas in i en arrest (1 kap. 6 §, PMFS 2015:7, FAP 102-1). Bedömningen ska genomföras så snart som möjligt efter intagningen och den ska dokumenteras. I ett beslutsprotokoll daterat den 11 november 2015 har regionpolischefen beslutat vad säkerhetsbedömningar ska omfatta och en särskild blankett har tagits fram för ändamålet (dnr A450.206/2015).

Den patrull som ingriper gör säkerhetsbedömningen som dokumenteras på den särskilda blanketten i samband med att en person sätts in i arresten. Förundersökningsledaren granskar och fastställer bedömningen och signerar tillsynsavisningen. Där antecknas bl.a. om den intagne varit påverkad vid gripandet, visat tecken på självskadebeteende eller psykisk ohälsa eller uppgett att han eller hon har en sjukdom som kräver medicinering. Säkerhetsbedömningsblanketten överlämnas inte till häktet.

Vid en översiktlig granskning av säkerhetsblanketter konstaterades att uppgifterna överlag var ifyllda.

Tillsyn

Cellerna har en ytter- och en innerdörr. Att tillsyn utförts registreras i ett elektroniskt ronderingssystem, CellTrac, genom att en avläsare riktas mot ett magnetchip. I arresten är magnetchipet placerat på utsidan av den yttre celldörren som saknar glasruta. Tillsyn av gripna och omhändertagna sker normalt var femtonde minut genom en glasruta på cellens innerdörr. Förundersökningsledaren kan besluta om utökad tillsyn.

Registreringen av tillsyn kan följas på en datorskärm i bl.a. förundersökningsledarens rum och i övervakningscentralen. Det finns ca femtio tillsynskoder inlagda i CellTrac, t.ex. om den intagne sover eller är vaken. Det finns även ett grönt tillsynsblad som förs manuellt vid de tillfällen när CellTrac är ur funktion.

Enligt de lokala arbetsrutinerna för arresten används CellTrac även vid tillsyn av frihetsberövade som placerats i väntarrest. Det var dock oklart vid inspektionstillfället hur tillsynen registreras när flera frihetsberövade placerats tillsammans, t.ex. om separata tillsynsblad upprättades för varje person. Ingen av de i

personalen som JO:s medarbetare samtalade med vid inspektionstillfället hade varit med om att flera personer placerats i samma väntarrest.

Omhändertagna enligt LOB

Skriftlig och muntlig information

Polismyndighetens informationsblad från 2015 (Information till misstänkta och frihetsberövade) om intagnas rättigheter ska enligt arbetsrutinen endast delas ut till de frihetsberövade som är misstänkta för brott i samband med att de tas in i arresten. Det finns enligt arrestföreståndaren inte någon skriftlig information att lämna till personer som är omhändertagna enligt LOB.

Det är förundersökningsledaren som ska fråga den LOB-omhändertagne om denne vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet. Att frågan har ställts dokumenteras inte. Däremot görs en notering om en närstående har underrättats på blanketten Avvisitering.

Vid granskningen av handlingar konstaterades att det endast i något enstaka fall fanns uppgift om att en närstående kontaktats.

Tillsyn

Enligt den lokala arbetsrutinen ska den LOB-omhändertagne ligga så att den som genomför tillsyn ser ansiktet och att andningen är normal. Gör man inte det ska man gå in i cellen och kontrollera detta. Vidare anges att man emellanåt ska gå in och kontrollera medvetandegraden hos den berusade.

Vid samtal med arrestvakter kom det fram att de endast går in i en cell om något tyder på att den intagne inte mår bra.

Vid granskningen av tillsynsblad över personer omhändertagna för berusning noterades att endast koden "tillsyn" använts under flera timmars tid vilket även var fallet när manuella tillsynsblad använts.

Tillgång till tillnyktringsenhet

TNE har tolv platser men enligt arrestföreståndaren räcker platserna inte till och det är ofta fullbelagt. Därför tas LOB-omhändertagna i princip alltid in i arresten. När en polispatrull kör en berusad direkt till TNE upprättas ett omhändertagandeblad. Polisregion Väst för ingen statistik över hur många som förts till TNE.

Gripna och anhållna

Skriftlig och muntlig information

Polismyndighetens informationsblad ska delas ut till en gripna eller anhållen i samband med inskrivning. Den intagne kan få bladet med sig in i cellen och vidare till häktet i de fall han eller hon blir anhållen. Det är arrestpersonalen som ska dela ut informationsbladet. Att informationsbladet delats ut ska dokumenteras på blanketten Avvisitering.

Vid den översiktliga granskningen av avviseringsblanketter kom det fram att det endast i något enstaka fall var dokumenterat att informationsbladet om rättigheter delats ut.

När den frihetsberövade är mellan 15 och 18 år kontaktar förundersökningsledaren eller polispatrullen vårdnadshavare och/eller socialtjänsten. Ungdomar sätts normalt inte in i en arrest utan placeras under bevakning i en väntarrest. Att underrättelse genomförts ska dokumenteras på blanketten Avvisering.

Vid den översiktliga granskningen av avviseringsblanketter fanns det bara i enstaka fall dokumenterat att informationsbladet om rättigheter delats ut. Vidare saknades dokumentation om gripna och omhändertagna tillfrågats om närstående ska underrättas om frihetsberövandet.

Underrättelse till konsulat m.m. när utländska medborgare frihetsberövats

Det är utredaren som informerar ambassad eller konsulat när utländska medborgare frihetsberövats vilket ska dokumenteras på blanketten Avvisering.

Information i samband med anhållande

Vid samtal med arrestföreståndaren och arrestvakter kom det fram att ett anhållningsbeslut ofta meddelas av utredaren men att även förundersökningsledaren kan få lämna beskedet till den intagne. Det förekommer även att utredaren, oftast under jourtid, ringer arresten och meddelar att det finns ett anhållningsbeslut varefter förundersökningsledaren eller en arrestvakt muntligen informerar den intagne om beslutet.

I samband med att en intagen blir anhållen ska, i de fall denne är belagd med restriktioner, utredaren överlämna ett skriftligt beslut om restriktioner till den anhållne och det ska dokumenteras på blanketten Avvisering. Uppgiften förs även in på Kriminalvårdens blankett Säkerhetskontroll nyintagna.

Överlämning till Kriminalvården

I samband med att en intagen blir anhållen ska den intagne föras över till Kriminalvården. Riktlinjer för hur ett överlämnande ska gå till finns i en överenskommelse mellan myndigheterna. Inför överlämnandet kontaktar förundersökningsledaren inskrivningssamordnaren eller det vakthavande befälet hos Kriminalvården. Därefter eskorteras den intagne av Polismyndighetens arrestvakter till ett ”klientfilter” (ett utrymme mellan Polismyndigheten och Kriminalvårdens lokaler) för överlämning till Kriminalvårdens inskrivningspersonal. Arrestpersonalen lämnar även dokumenten Protokoll över frihetsberövande, Kriminalvårdens säkerhetskontroll nyintagen samt åklagarens beslut om restriktioner till häktets inskrivningspersonal.

Vid samtal med förundersökningsledare och arrestvakter uppgav de att det är utredaren som i samband med förhör fyller i blanketten Kriminalvårdens säkerhetskontroll nyintagen. Blanketten innehåller frågor om den anhållnes psykiska

status, om brottsmisstanken avser relationsbrott, om anhörig informeras om frihetsberövandet, om ambassad/konsulat informeras och om restriktioner delgetts den anhållne.

Synpunkter från intagna

Vid samtal med anhållna i häktet uppgav en av dem att han inte tillfrågats om närstående skulle underrättas om frihetsberövandet och en annan hade inte fått någon skriftlig information.

Hälso- och sjukvård

Polismyndigheten har hälso- och sjukvårdsansvar för gripna och omhändertagna och Kriminalvården för anhållna. I samband med inskrivningen tillfrågas den frihetsberövade om sjukdomar, skador och behov av läkemedel. Det förekommer att man kontaktar TNE för rådgivning. Intagna med kroniska sjukdomar som astma och diabetes uppmärksammas särskilt, t.ex. i samband med tillsyn.

I samtal med arrestföreståndaren och förundersökningsledare kom det fram att det är förundersökningsledaren som beslutar om en läkare ska tillkallas eller om en frihetsberövad ska föras till sjukhus. Om den frihetsberövade begär att få träffa en läkare görs en behovsbedömning av förundersökningsledaren. Det förekommer att polisen hämtar läkemedel i den intagnes bostad. Medhavda läkemedel förvaras i den intagnes låsta förvaringsskåp. Det är också förundersökningsledaren som kontrollerar och beslutar om medhavda receptbelagda läkemedel ska delas ut. Läkemedelsutdelningen görs av arrestvakterna. När läkemedel delats ut ska arrestvakten dokumentera detta under punkten övrigt i CellTrac eller på tillsynsbladet.

Incidenter

Vid incidenter som t.ex. suicidförsök ska en incidentrapport och en polisanmälan upprättas. Polisanmälan överlämnas till Avdelningen för särskilda utredningar. Det sker enligt arrestföreståndaren ingen organiserad uppföljning efter allvarigare incidenter. Vid behov kan stödsamtal hållas med berörd personal. Suicidala personer körs ofta av polispatrullen direkt till sjukhus.

Vid granskningen av handlingar noterades några fall där vakthavande befäl har fattat ett beslut om omhändertagande enligt 47 § lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) inför transport från arrest till sjukhus.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelser m.m. från inspektionen. Ledningen för arrestverksamheten anförde bl.a. följande.

Information om rättigheter m.m.

De har själva konstaterat att en notering ofta saknas på blanketten Avvisitering om att skriftlig information delats ut och det är oklart om de intagna får motsvarande information i samband med inskrivningen.

Omhändertagna för berusning

LOB-omhändertagna transporteras i regel direkt till sjukhus vid sjukdomsfall. Det finns inga särskilda riktlinjer för när t.ex. en läkare ska tillkallas, utan en individuell bedömning görs vid varje tillfälle. För rådgivning i sjukvårdsfrågor kontaktas TNE eller Vårdguiden (1177).

Tillnyktringsenheten (TNE)

Personer omhändertagna för berusning tas oftast in i arresten på grund av platsbrist på TNE. Under helger prioriterar TNE ungdomar och äldre missbrukare. Det finns behov av fler TNE-platser.

LVM-rummen

De båda LVM-rummen används vid tillfällena när TNE inte tar emot LVM-omhändertagna t.ex. på grund av våldsamt beteende. Under 2015 placerades ett fåtal LVM-omhändertagna i ett LVM-rum i avvaktan på transport till ett LVM-hem. Väntetiden på transport, som utförs av Kriminalvårdens transporttjänst, varierar från någon timme till nästkommande dag. Det ska finnas starka skäl för att placera en LVM-omhändertagen i en cell.

Tillsyn

Arrestpersonalen har personliga behörighetskort för CellTrac vilket gör det möjligt att för varje intagen följa vem som utövat tillsyn. Koderna för tillsyn går att utveckla för en noggrannare dokumentation av den intagnes status.

Information till Kriminalvården

När ungdomar grips för brott är det utredaren som ska dokumentera i förhørsprotokollet att vårdnadshavare och/eller socialtjänsten är underrättad. Kriminalvården får inte automatiskt del av denna information i samband med att den unge blir anhållen och överlämnas till Kriminalvården. Informationen förs inte heller över till Kriminalvårdens säkerhetskontrollblankett. Polisen uppgav att de kommer att utreda frågan vidare.

Det framhölls att samarbetet med Kriminalvården fungerar bra.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Justeras den 1 juli 2016

Gunilla Bergerén

Uttalande

Jag har tagit del av protokollet, som föranleder följande uttalanden från min sida.

Information till intagna

I ett beslut i ett initiativärende om information om rättigheter och verkställighetens innebörd till intagna i polisarrest den 18 juni 2014 (JO 2014/15 s. 104, dnr 2572-2013) betonade jag bl.a. att det är angeläget att det införs rutiner som innebär att intagna får del av information om sina rättigheter och verkställighetens innebörd på ett rättssäkert sätt. I detta ligger bl.a. att personer som är frihetsberövade oavsett grunden för frihetsberövandet får tillgång till information om sina rättigheter, också i skriftlig form, på ett språk som de förstår, i så nära anslutning till frihetsberövandet som möjligt. Jag påtalade också vikten av att dokumentera vidtagna åtgärder, bl.a. från kontroll- och rättssäkerhetssynpunkt.

Det framgår av Polismyndighetens ovan nämnda föreskrifter att alla som tas in i en arrest som huvudregel ska få skriftlig information om sina rättigheter och skyldigheter samt att det ska dokumenteras att informationen har lämnats (1 kap. 4 §). Det har i protokollet kommit fram att det endast i enstaka fall har dokumenterats att skriftlig information om rättigheter delats ut till gripna och anhållna och att skriftlig information inte alls lämnats till LOB-omhändertagna. I arbetsrutinen för arresten anges att endast misstänkta för brott ska få skriftlig information.

Jag vill återigen påminna Polismyndigheten om att den har en skyldighet att informera alla intagna i arrest om deras rättigheter och att det av föreskrifterna numera uttryckligen framgår att informationen, som huvudregel, ska lämnas skriftligt. Det är inte godtagbart att arresten i Göteborg inte har rutiner som säkerställer att föreskrifterna efterlevs.

Underrättelse till närstående

Vid inspektionen kom det fram att de intagna inte alltid tillfrågas om de vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet. Det saknas även en rutin för att dokumentera om frågan om underrättelse har ställts eller inte. Jag vill därför erinra om de skyldigheter som gäller i fråga om underrättelse till intagnas närstående (se 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen samt bl.a. ärendena JO 2012/13 s. 165, dnr 3682-2011, och JO 2013/14 s. 222, dnr 2239-2012). Denna information kan då också bli en del av den skriftliga information som lämnas till Kriminalvården. Det finns också i fråga om underrättelser till närstående anledning att erinra om dokumentationskravet i Polismyndighetens föreskrifter.

Tillsyn

Det framgår vidare av protokollet att det i flera fall, vid tillsyn av berusade personer, under flera timmars tid enbart dokumenterats att tillsyn genomförts. Vidare framgår det att registrering i CellTrac kan göras utan att den intagne direkt

observeras. Att registrera mer information, t.ex. om den intagne sover eller är vaken, gör det möjligt att i efterhand granska om något särskilt har inträffat under den intagnes vistelse i arresten och hur situationen i så fall hanterats. Sådan information är också av vikt för personalen vid tillsynen av den intagne. Jag noterar att det i de lokala arbetsrutinerna för arresten finns tydliga anvisningar för hur tillsynen ska gå till. Jag förutsätter att Polismyndigheten säkerställer att rutinerna följs.

I övrigt föranleder protokollet inte några uttalanden från min sida.

Cecilia Renfors

2016-07-06